

Лєскова Л.Ф.
старший викладач кафедри соціальної роботи
Чернігівський національний технологічний університет
М. Чернігів, Україна

СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ ЯК СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Завдання, що стоять перед сучасною психологічною наукою в Україні, вимагають від нас досліджувати процеси взаємодії та взаємини між людьми в найрізноманітніших ситуаціях: співробітництва, конкуренції, конфлікту в групі, родині, при масовому і міжособистісному, офіційному і неофіційному спілкуванні.

Сім'я – найважливіший чинник формування особистості, її соціалізації, головний осередок суспільства. Вона відіграє надзвичайну роль у життєдіяльності людей – через фізичну й соціокультурну зміну поколінь забезпечує можливість існування суспільства.

У сім'ї створюється найбільше суспільне багатство – людина. Тут вона народжується і формується як особистість. Це така клітинка, з котрої розпочинається будь-яка держава. Немає країни без сім'ї, сімейно-родинних відносин. Взаємини в родині стають провідним фактором розвитку та існування цивілізованого суспільства. Але у сім'ї виникають негаразди, непорозуміння, конфлікти.

Значний внесок у вивчення теми конфліктів у сім'ї зробили такі вчені, як А. Й. Капська, Ф. А. Мустаєва, М. А. Галагузова, І. М. Трубавіна, А. Г. Харчев, Н. В. Гришина, С. Кратохвіл. Такі вчені, як О. І. Бондарчук, В. Н. Кравець, В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк, розглядають психологію сімейного життя. Проблемі подолання подружніх конфліктів присвячує свої роботи Л. М. Гридковець. І. М. Трубавіна розглядає етику соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Мета статті - розглянути особливості сімейних конфліктів та визначити причини виникнення конфліктів в родині, а також висвітлити способи вирішення та розв'язання сімейних конфліктів.

Сімейні конфлікти – це протиріччя між членами родини на основі зіткнення протилежних поглядів, мотивів. У психології під поняттям «конфлікт» розуміють негативний психічний стан двох або більше людей, які приймають форму ворожості, негативізму у відносинах, що викликане зіткненню протилежних поглядів, інтересів та потреб. Умовно конфлікти можна поділити на два типи: відкриті та приховані. Відкриті конфлікти

набувають форму сварки, бійки, скандалу і т.д. Приховані конфлікти можна визначити, як внутрішнє незадоволення, коли людина тримає свої негативні емоції при собі, але такий тип конфліктів він також впливає на відносини в родині не менш відчутно, чим відкритий тип [2]. Взагалі конфлікти є специфічними для різних етапів розвитку та становлення сім'ї. І найбільш кризовий етап – це є перший, коли новостворене подружжя починає пристосовуватись один до одного, коли формується система цінностей та закладається сімейна атмосфера, а також мікросередовище, коли двоє людей починають сприймати себе як «Ми». Складність періоду в тому, що закоханість зникає, і подружжя постає один перед одним такими, які вони є насправді [5].

Стосовно до подружніх відносин А.Г. Харчев писав: «Психологічна сторона шлюбу є наслідком того, що людина має здатність розуміти, оцінювати й емоційно переживати як явища навколишнього світу, так і свої власні потреби. Вона включає в себе як думки і почуття подружжя по відношенню один до одного, так і об'єктивне вираження цих думок і почуттів у вчинках і діях». Психологічні відносини в шлюбі об'єктивні за формою свого прояву, але суб'єктивні за своєю сутністю. Таким чином, діалектичний взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного повною мірою виявляється і в сімейній сфері [7].

Цікавим відгалуженням в аспекті проблеми подружніх конфліктів, на наш погляд, є дослідження відомого сучасного психолога С. Кратохвіла. Він досліджував деякі психологічні риси особистості у зв'язку з тими проблемами, які можуть виникати у сім'ї. Комбінація особистісних особливостей є основою для конфліктів, які повторюються, роблячи їх запрограмованими. Відповідно з цим, психокорекційна робота має бути спрямована на зміну поведінки клієнта, який сам звернувся за консультацією. На відміну від очікувань клієнта, аналіз його особистісних рис і рис партнера спрямований на досягнення розуміння того, що йому слід змінити в собі [4].

Причин виникнення конфліктів в сім'ї дуже багато, але в основному вони виникають через неосвіченість молоді, та й старшого покоління, щодо організації сімейних відносин, етики спілкування та поводження один з одним, організації побуту та дозвілля тощо.

Можна виділити основні причини виникнення конфліктів:

- не виконання сімейних обов'язків (або перекладання на іншого);
- протилежне розуміння сімейних цілей, прагнення одного з подружжя реалізувати перш за все свої потреби і не розглядати задоволення потреб обох з подружжя;
- наявність у одного або у обох в подружжі завищеної або заниженої самооцінки, що призводить до непорозуміння один одного;
- невмінні вчасно розкривати свої почуття та емоції;

- психосексуальна несумісність подружжя;
- неспівпадання уявлень в сім'ї про роль чоловіка або дружини;
- невміння сімейної пари розбиратися в основних причинах, що викликала негативну поведінку одного з пари;
- небажання одного з подружжя брати участь у виконанні основних завдань, які пов'язані з домашнім господарством;
- небажання одного з подружжя займатися вихованням дітей;
- різниця в типах темпераменту кожного члена сім'ї [1;3].

В науковій літературі виділяють типологію сімейних конфліктів, а саме:

- статусно – рольовий конфлікт – один з партнерів у парі демонстративно не поважає іншого, принижує його;
- емоційний – прояв любові з боку одного партнера в шлюбі;
- віковий конфлікт – непорозуміння, що виникає між людьми, які знаходяться на різних вікових етапах;
- ціннісний конфлікт – життєві пріоритети та цілі сімейної пари різні і не знаходять однозначного висновку у вирішенні сімейних проблем;
- матеріальний конфлікт – відсутність або нестача грошей у родині, яка призводить до постійних образ один одному;
- девіантна поведінка одного з партнерів [4].

Попередження і вирішення сімейних конфліктів слід розглядати як загальні види діяльності з управління та попередження таких конфліктів. Дуже часто при вирішенні сімейних конфліктів користуються послугами посередника. Вирішення сімейних конфліктів залежить, в першу чергу, від всіх членів родини, а особливо від подружжя.

Можна сказати, що вміння вирішувати сімейні конфлікти – це перш за все вміння зробити крок назустріч іншому, здатність змінити свої погляди, позиції.

Деякі науковці виокремлюють загальні шляхи попередження сімейних конфліктів:

- формування психолого – педагогічної культури, знань основ сімейних відносин (в першу чергу це стосується подружжя);
- формування сімейних традицій, розвиток взаємодопомоги, взаємної відповідальності, довіри і поваги;
- формування культури спілкування [8].

Наприклад, Гришина Н.В. розробила багато рекомендацій з урегулювання подружніх відносин та взаємин, а також попередженню переростання спірних ситуацій в конфлікти [1]. Більшість з них зводиться до наступного:

- Поважай себе, а ще більше іншого. Пам'ятай, що він (вона) найближча для тебе людина, батько (мати) твоїх дітей;

- Не робіть зауважень один одному в присутності інших (дітей, гостей, друзів);

- Не перебільшуй власні здібності і досягнення, не вважай себе завжди і у всьому правим;

- Умій слухати і чути партнера;

- Стався до захоплень партнера з інтересом і повагою.

Можна виділити найбільш прийнятні методи вирішення сімейних конфліктів:

- Спокійна розмова в коректній формі в обговоренні спільної проблеми, з'ясування причин та шляхів вирішення;

- Утримання від конфліктних ситуацій;

- Адекватно реагувати на виникнення проблем і не перебільшувати;

- Взаємна поступка (поступливість сімейної пари в складних ситуаціях);

- Підтримка почуття власної гідності, а також партнера;

- Постійна демонстрація взаємної поваги та вдячності;

- Намагатися не акцентувати увагу на помилках свого партнера;

- Не докоряти минулим, скоєними помилками;

- Гасити в собі підозри в невірності партнера;

Важливу роль у вирішенні сімейних конфліктів грає спільна організація проведення вільного часу та дозвілля.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що однією з важливих складових щастя людини є здорова, міцна сім'я. Саме вона вирощує та виховує повноцінне майбутнє покоління. Така сім'я не формується сама по собі, вона створюється зусиллями обох членів подружжя, об'єднаних спільними почуттями і прагненнями. Тому для щасливого родинного життя кожний із подружжя має бути носієм певних духовних цінностей – кохання, вірності, відповідальності, терпимості, з повагою ставитися до членів своєї сім'ї, бути завжди готовим допомогти у складній життєвій ситуації.

Аналіз літератури засвідчує, що існують різні підходи до визначення причин подружніх конфліктів, але з нашої точки зору, ще недостатньо дослідженими залишаються причини виникнення конфліктів, які виникають саме на ранніх етапах становлення сім'ї.

Отже, при раціональній поведінці подружжя сімейний конфлікт – це нормальний елемент перебігу сімейного життя, який грає конструктивно – творчу роль.

Список літератури:

1. Гришина Н. В. Психологія конфлікту. 2-е узд. /Н.В.Гришина. - СПб.: Питер, 2008. – 544 с: ил. – (Серия «Мастера психологии»).

2. Дружинин В.Н. Психология семьи. /В.Н.Дружинин. Издательство: Питер, 2012. – 176 с. – (кн. 3).
3. Ковалев С. В. Психология современной семьи / С.В.Ковалев. – М. : Просвещение, 2010. – 208 с.
4. Кратохвил С. Психотерапия семейно-сексуальных дисгармоний. /С.Кратохвил. Издательство :Феликс, 2008. – 139с.
5. Олейнік Ю.Н. Дослідження рівнів сумісності в молодій сім'ї. // Психологічний журнал. – 2010. – №6. – С. 34 – 37.
6. Сисенко В.А. Подружні конфлікти./ В.А.Сисенко. – М.: Мысль, 2012. – 250с.
7. Харчев А. Г. Брак и семья/ А.Г. Харчев. – 2-е изд.перераб. и доп. – М.: Мысль, 2000. – 365с.
8. Шуман С. Г. Конфликты в молодой семье: причины, пути устранения / С. Г. Шуман, В. П. Шуман. – Мн. : Университетское, 1989. – 80 с.